

még egy emeletet húz a százados falakra, fölé pedig a vajdahunyadi vár öregtornyához hasonló sisak készült. Így a csúcsdísznek is köszönhetően e hajdúépítmény végül 38,15 m-re nőtt.

A műemlék épületben végleges otthonra talált *Arany János Emlékmúzeumot* 1899. augusztus 27-én, országos ünnepség keretében adták át a látogatóknak. Azóta egy kerek évszázad pergett le az idők rokkáján. Eközben több mint félmilliónyian keresték föl a szent ereklyéket, tekintélyes költők hada – Dutka Ákos, Zilahy Lajos, Reményik Sándor, Takács Tibor, Kányádi Sándor és mások – örökítette meg a múzeum egyedi értékeit, vallott itt támadt érzéseiről.

Ezekben a hetekben, napokban, amikor a hajdúk emelte őrtorony és a benne oltalmat találó múzeum létének újabb századába lép, ismételten bizonyosságát nyújtja annak, hogy vállalt feladatát, a halhatatlan Mester emlékének fennenyagytatását hűségesen fogja teljesíteni.

Dánielisz Endre

A magyar katonatisztképzés százötven esztendeje

A beszélgetés témája röviden a magyar katonatisztképzés, illetve a katonatiszti hivatás 1848-tól napjainkig. Mit is takar ez a fogalom: katonatiszt, illetve tiszt hivatás? Erről fog beszélgetni *dr. Holló József* vezérőrnagy, a Honvéd Vezérkar Humán Főcsoportfőnökével, *Perjés Géza* hadtörténésszel, *dr. Hajdú Tibor* történésszel, az MTA Történettudomány Intézetének tudományos tanácsadójával, osztályvezetővel, és *dr. Hermann Róbert* hadtörténésszel, a Hadtörténeti Intézet tudományos főmunkatársával *dr. Szakály Sándor* történész.

Dr. Szakály Sándor: Miért is választottuk ezt az időpontot? Azért, mert 150 évvel ezelőtt indult, vagy inkább indult volna meg az a magyar katonatiszt-képzés, amire már azt mondhat-

A Ludovika Akadémia épülete – Budapest, 1941.

nánk, hogy magyar. Korábban, a XVIII. század végén voltak már kísérletek, törvénycikkek is megjelentek, amelyek azt mondták, hogy magyar katonatisztet kell nevelni, de ebből nem lett semmi. 1848–49 megteremtette ezt a lehetőséget.

Dr. Hermann Róbert: A magyar rendek már a XVIII. század közepétől követelték, hogy a császári-királyi hadsereg magyar tisztjeit magyar katonatisztképző intézetekben neveljék. 1790–1791-ben erről sikerült törvénycikket is alkotni, más nemzeti követelésekkel együtt ez is átment az abszolutizmus megroppanása idején. Aztán jött a francia forradalom, jöttek a napóleoni háborúk, végül is nem sikerült megvalósítani. 1808-ban ismét hoztak egy törvényt a Ludovika Katonai Akadémiának, a Ludoviceumnak megalapításáról, de akkor ez az intézmény ténylegesen még nem jött létre. Pedig József nádor többször megpróbálta beindítani, de az adományok az osztrák pénz devalvációja következtében elfolytak, úgyhogy 1825–1827-ben újra fel kellett tölteni a pénzalapokat. Bonyolította a dolgot, hogy a rendek most már ragaszkodtak ahhoz is, hogy ne csak magyar tisztképzés, hanem a korábbi latin és német helyett magyar nyelvű tisztképzés legyen, – korábban ugyanis latinul és németül folyt a képzés – de ebbe az udvar semmilyen módon nem volt hajlandó belemenni. Ennek ellenére megszületett a törvény arról, hogy vásárolnak egy telket amin föl fogják építeni az épületet. 1829-ben meg is vették az Orczy-kert egy részét, 1830-ban elkezdték az építkezést, és 1836-ra gyakorlatilag készen is állt az épület, ám a magyar nyelvű tisztképzés követelése miatt ismét nem lett belőle semmi. 1848 hozta meg a fordulatot. A III. törvénycikkben a Hadügyminisztérium jogkörét körülíró részben már szerepelt a Ludoviceum, a magyar katonai főtanoda, a hadi főtanoda létrehozása, 1848 nyarán a képviselőház el is kezdte tárgyalni az erről szóló törvénycikket, amit aztán 1848. december végén, néhány nappal a főváros kiürítése előtt el is fogadtak.

Nagyon érdekes, hogy 1849. január 5-én a császári csapatok elfoglalják ugyan Budát, ennek ellenére január 7-én megnyílik a Ludovika Katonai Akadémia, vagy más néven Magyar Hádi Főtanoda. Néhány napig – amíg valamelyik derék osztrák érzelmű tiszt föl nem jelenti Tettel Józsefet, az Akadémia az irányítóját – folyik is az oktatás. Aztán valamikor január 17–18-án hirtelen megjelenik egy század osztrák katona, és közlik a hadi tanodai hallgatókkal, hogy tartós szabadságra mehetnek, az intézményt pedig be fogják zárni. Ilyen rossz ómennel kezdődött a magyar katonatisztképzés 150 évvel ezelőtt, de hát azért a fiúk tudtak harcolni e nélkül is, amint látjuk a forradalom és szabadságharc eredményeiből.

Dr. Szakály Sándor: Tehát hol lehet elhelyezni az 1848–49-es szabadságharcban harcoló katonatisztet, akiről még azt sem lehet egyértelműen elmondani, hogy magyar, hiszen tudjuk azt, hogy 1848–49-ben sok nem magyar ajkú, nem magyar nemzetiségű katonatiszt harcolt a hadseregben.

Dr. Hermann Róbert: Igen, elmondhatjuk, hogy az ellenség kiképezte a tisztjeinket. Ezeknek a tiszteknek jelentős része a császári-királyi hadsereg katonai nevelőintézeteiben a legkülönbözőbb helyeken végzett, és meglehetősen megtanulták a mesterséget. Szokták is mondani, hogy a volt hadnagyok, főhadnagyok, századosok kergették 1849 tavaszán a határig a saját volt tábornokaikat. Persze 1848–49-ben is volt egyfajta tisztképzés. A pesti egyetemen beindítottak egy rövid gyorstalpaló tanfolyamot, amin főleg azokat igyekeztek tovább képezni, akikben felbuzgott a honfi vér, tisztek szerettek volna lenni, de korábban nem volt ilyen jellegű képzésük. A különböző katonai nevelőintézeteket a gyalogezredek nevelőintézeteit fölhasználva is folyt ilyen jellegű képzés, de ez gyakorlatilag csak arra volt alkalmas, hogy a főtiszti rendfokozat legelső fokán, tehát a hadnagyi rendfokozatban szolgálók számát próbálják meg ilyen módon kiegészíteni. A többség valójában a császári-királyi hadseregből került ki. 1848–49-ben nem is nagyon jutott senki tábornoki rangra anélkül, hogy korábban legalább hadnagyként ne szolgált volna a császári-királyi hadseregben.

Dr. Szakály Sándor: A szabadságharc leverését követően ez a „tíznapos képzés” is megakadt. Vajon a kiegyezés utáni időszakban mi az, ami fontos lehet a katonatiszti hivatás-történet vizsgálatnál, és mit jelentett ebből a szempontból a kiegyezés?

Dr. Hajdú Tibor: A kiegyezés változást hozott, amennyiben nagy nehezen megalakult a magyar királyi honvédség. A császári-királyi hadseregben korábban is képeztek magyar tiszteket, de kis számban, így a XIX. század folyamán a császári-királyi hadseregben tíz százalék körül mozgott a magyar nemzetiségű tisztek száma. Amikor végre megalakult a honvédség, az első időkben tisztikarának alapját részben ők alkották. Számos olyan német katonatiszt is

volt a közös seregben, akik miután Magyarországon születtek, magyarnak számítottak, a kor felfogása szerint ugyanis nem a nemzetiséget nézték, hanem azt, hogy ki magyar honos. Ha egy osztrák tisztnek a legnagyobb fia Galíciában született, a középső fia Debrecenben és a legkisebbik Olaszországban, akkor a középső hivatalosan magyar volt.

Dr. Szakály Sándor: A Ludovikán 1872-ben megindul a tisztképzés. Mennyiben volt képes fölvenni a versenyt a császári és királyi akadémiákkal? Voltak-e nagy eltérések a felkészültségben?

Dr. Hajdú Tibor: A Ludovikán a honvéd tisztképzésnek voltak periódusai. Egy ideig Bécs, és maga Ferenc József császár szerették volna, ha a magyar honvédség amolyan játék milícia lett volna. Szívesen fogadtak olyan tiszteket is, akiknek nem volt kellő katonai képzettségük, mert állandóan attól reszkettek, hogy ez a honvédség egyszer elindul Bécs ellen. Ez persze irreális föltételezés volt, de a magyar kormánynak – és itt ki kell emelni Andrássy Gyula érdemeit – nagy harcot kellett folytatni. Amikor 1872-ben végre megkapta a honvédség a Ludovikát, hogy azt mint rendes tiszti iskolát használhassa, kezdetben még ott is volt idegenkedés, a honvédséggel szemben. Ezért az 1880–1890-es években a Ludovika tulajdonképpen, mint kadétkola működött; tehát 14–15 éves fiúkat vettek fel, akik ott négy év után, hadapród tiszthelyesek lettek volna, de mert tiszthiány volt a honvédségnél, hamar elérték a rendes tiszti rangot. Végül 1897-ben több kadétkolát, meg hadapródiskolát is kapott a honvédség és a Ludovika is komoly akadémiaivá alakult. Hogy elérte-e már ekkor az osztrák akadémiák színvonalát? Erre azt lehet felhozni példának, hogy miután a Ludovikán rendszeresen képeztek lovastiszteket, és igazi lovastiszti akadémia odaát nem volt, rendszeresen neveztek ki Ludovikát végzett lovashadnagyokat a közös hadseregbe.

Dr. Szakály Sándor: Mi volt ebben az időben a tiszt helye a társadalomban? Miként ítélték meg 1848–1849-ben a tisztet, és miként fogadta a társadalom, a dualizmus időszakában?

Dr. Hermann Róbert: Kezdjük talán a kezdetekkel, mert 1848-ban igazán nagyon magas volt a tiszti kasztnak a társadalmi elfogadottsága és a megbecsültsége. Ez főleg annak volt köszönhető, hogy az első tíz honvéd zászlóalj, amelyik 1848 májusában megalakult, abba valóban csupa olyan tiszt került, aki ide is akart kerülni, tehát aki ezzel bizonyította nemzeti érzelmeit. Ezek az alakulatok már 1848 júniusában, aztán 1848 őszén bizonyították, hogy fölveszik a versenyt a szerezeti csapatokkal. Ezekre a tisztekre lehetett ott számítani. Olyan legendás alakok kerültek ki közülük, mint a harmadik zászlóalj parancsnoka, a két méter magas, egy méter vastag, egy méter széles Damjanich János, akinél ez a természet megfelelő temperamentummal, és ennek megfelelő katonai sikerekkel is párosult ebben az időszakban. Ennek köszönhető aztán, hogy gyakorlatilag az egész magyar hadsereget a honvédség mintájára szervezik át, és honvédségnek fogják nevezni, nem hadseregnek. A honvédségbe való jelentkezésnek az is egyik motivációja volt, hogy korábban hosszú ideig békeévek voltak, a tiszti kar nyomorúságos fizetéssel volt ellátva. A honvédségben másfélszer akkora fizetést adtak a katonáknak, mint amekkora a császári királyi hadseregben volt. Amikor 1848 őszén megtörtént az egységesítés, akkor mindenképp fölemelik a honvédek szintjére, és azért ez olyan fizetés volt, amiből még egy hadnagy is meg tudott élni, ami mondjuk a császári királyi hadseregben nem mindig volt elmondható. A társadalom, amit meg lehetett adni, megadott ennek a tiszti karnak, és úgy tűnik, hogy a tiszti kar többsége rá is szolgált erre a megbecsülésre. Persze akkor is voltak mindenféle tisztek, de azért a 90%-uk csak kitartott Világosig, Aradig, akár az életet is kész volt áldozni az ügyért. Ez a magyarázata szerintem annak is, hogy 1867 után viszonylag sokakat reaktívtáltak a mind a császári-királyi, mind pedig a magyar honvédség soraiba.

Dr. Szakály Sándor: Ez a társadalmi megbecsültség 1867 után is folytatódott, nem volt ellenérzés a társadalomban a levett szabadságharcot követően. Az ember úgy gondolná, hogy nemcsak az uniformis volt adott esetben szép – ha nem is mindig kényelmes –, de olyan volt, hogy odafigyeltek rá és a társadalom – vagy mai szóval élve az értelmiség – befogadta a tiszteket.

Dr. Hajdú Tibor: A bécsi hadvezetés még arra is gondot fordított az első években, hogy az új honvédség ruházata pocsek minőségű és rossz kiállítású legyen. Mocsáry Lajos képviselő felháborodottan mondta, hogy ezzel a ruházattal neveltségessé akarják tenni a honvédeket. Ennek ellenére a magyar társadalomban természetesen erős ellenérzés volt a hadsereggel szemben. Az 1880-as évek végéig, és ez az ellenérzés kiterjedt a honvédségre is. A „magyar”

politika természetesen a honvédséget támogatta, azt igyekezett fejleszteni, erősíteni a közös hadsereggel szemben. Később aztán ez az idegenkedés oldódott: amíg az 1870-es 1880-as években krónikus tisztthiánnyal küszködött mindkét hadsereg, a XIX. század végére már úgy megteltek a tisztiiskolák, pl. a Ludovika is, hogy a századforduló után néhány évre csökkenteni kellett az osztályok létszámát. De ez csak néhány évig tartott, mert amint a világháború előszele mozgatta a bokrokat, visszaállították az eredeti létszámot.

Dr. Szakály Sándor: Azt hiszem, hogy ez a társadalmi presztízis a két világháború közti korszakba a tisztikar javára módosult. Perjés Géza aki ezt meg is élte, miként látja?

Perjés Géza: Az úgynevezett „magas értelmiség” soha nem szerette és sehol se szereti a tisztikart. De azért Magyarország számára az, hogy magyar honvédség létesült, s annak lett magyar neveltetésű tisztikara, rendkívül jelentős volt. Az I. világháború utáni évek mutatják, hogy képzettségbeli zavarok voltak. Az I. világháború előtti oktatás leromlása jelentkezett, helyesírást kellett tanítani és hasonló egyéb problémák voltak. Körülbelül az 1920-as évek közepére konszolidálódott a helyzet, és attól fogva nagyon intenzív kiképzés és nevelés érvényesült az akadémián, ami nagy követelményeket támasztott a leendő tisztekkel szemben. Eléggé igénybevette a tisztjelölteket ez a program: tizenhat-húsz tantárgyunk volt. A hadtudomány és a hadviselés gyakorlatának minden ágát alaposan meg kellett tanulni, nagy súlyt helyeztek a harcászati kiképzésre, abba is a döntési processzusra. Szerintem ez volt a kiképzés legeredményesebb ága. Komoly nyelvoktatás is folyt a Ludovikán

Dr. Szakály Sándor: Tábornok úr, Ön, aki az egyik felelőse a mai magyar tisztképzésnek, 1999-ben milyennek látja a helyzetet? Társadalmunk miként fogadja el a mai magyar katonatisztet?

Dr. Holló József: Kicsit irigykedve hallgattam Hermann Róbert beszámolóját az 1848-1849-es szabadságharc tisztképzéséről, az utána következő időszakról, még a dualizmus koráról is, mert a krónikus tisztthiány ellenére a presztízis viszonylag magasan, sőt kimondhatjuk magasan állt. Óriási bajokról nem számolhatok be – hála Istennek –, de ki kell mondanunk az igazságot: a mai magyar hadsereg reformfolyamatot él át. 1990-től olyan átszervezésen esett át, aminek során a tömeghadsereget le kellett bontanunk, és helyette kisebb, minőségi hadsereg építésébe kezdtünk. Ennek kialakításához olyan oktatási rendszert is kellett rendelnünk, amely a második évezred katonatisztjével szemben támasztott követelményeket már megfogalmazza. Az 1967-ben megalakított katonai főiskolák a tisztképzés területén egyfajta presztízsnövekedést jelentettek, innen jó hagyományokat tudunk átmenteni az 1990-es évekre is. A katonai felsőoktatás korábbi időszaka színvonalas volt, az 1990-es évek váltásával viszont más minőséget kellett produkálni, egy teljesen más rendszerre kellett áttálcázni, a szövetségi feladatokból kiindulva pedig teljesen át kellett rendezni a tantárgyakat. Úgy érzem, hogy az 1990. év elején, amikor az átszervezési időszak kezdődött, labilitás mutatkozott a tisztikarban. Ekkor a tisztikar pályája presztízse meglehetősen lezuhant. A vizsgált pályák közül – 90 pályát vizsgáltak a szociológusok – 50–56. helyre tették a katonatisztiket. Ennek fontos tényezője egyik oldalról a társadalom megítélése és véleménye a katonatiszt helyéről, a másik oldal pedig a tisztikar önértékelése, a tisztikar véleménye a társadalomban elfoglalt helyéről. Ehhez kell még kapcsolnunk a politika, aktuálpolitika támogató vagy nem támogató szerepét is. Úgy érzem, hogy a NATO csatlakozás olyan lehetőséget adott, amivel megcélózhatjuk egy jó hadsereg kiépítését. Ezért a tisztikarnak olyan követelményrendszert állítottunk fel, olyan karriermodell próbálunk kialakítani, amely biztonságossá teszi a pályát és egyfajta kiszámíthatóságot jelent számára, ami hosszú távon tervezhetővé teszi az életét. Meg kell mondanunk, hogy az átszervezéssel járó reformok idején számos olyan katonatisztet veszített a honvédség, akik konvertálható tudással rendelkeztek, s a civil életben jobban fizető munkahelyet találtak.

Dr. Szakály Sándor: Azt hiszem, hogy az 1848–49-es példát kellene most is követni, mert akár a két világháború közti időszakra, akár a dualizmus időszakára el lehet mondani, hogy a hivatásos tisztikar anyagi megbecsültsége nem volt kiemelkedően magas.

Dr. Hajdú Tibor: Az I. világháború előtti években már elég jó volt a tisztikar anyagi helyzete, a XIX. században inkább alacsony volt, de hát meg kell mondani, hogy akkor mások is voltak az elvárások. Nem nagyon tartottak igényt arra, hogy szegény fiúk katonatiszti pályára lépjenek. Természetesnek tekintették, sőt elő is írták, hogy a legelőkelőbb fegyvernemben huszártiszt az lehet, akinek a családja annyi zsebpénzt nyújt, ami legalábbis egyenlő a fizetésével.

Tisztavetés 1944. augusztus 20-án (valószínűleg főpróba)

Dr. Szakály Sándor: Ez elég szép összeg lehetett, és nyilvánvaló, hogy ebből eredhetett az, hogy a huszártisztek egy része az arisztokrata illetve a földbirtokos családok tagjai közül került ki. Nem tudom, hogy ennek ellentmond, vagy

Perjés Géza: Ez valóban igaz volt. Hat huszár évfolyamtársam közül talán egy nem volt dzsentri, és volt közöttünk gróf is. Visszatérve arra, amit Holló tábornok úr mondott: a tisztikar presztízse szempontjából nagyon méltatlan volt az, amikor a rendszerváltás során a volt Néphadsereg tisztjeit egyszerűen leminősítették és úgy kezelték, mint egy szakmailag majdnem használhatatlan tisztikart. Ez persze alaptalan volt. De a presztízscsökkenést előidézte maga a korszellem is. Tudjuk, hogy a fogyasztói társadalom idején a katonai foglalkozásnak általában nincs tekintélye, nemcsak Magyarországon. Ugyanis a politika néha túlságosan enged a közvéleménynek, és nem veszi figyelembe, hogy a katonai hivatásnak vannak bizonyos kritériumai, ami nélkül nem lehet hadsereget fönntartani.

Dr. Hajdú Tibor: Azért sok baj, volt a tisztikar presztízisével a dualizmus korában is. A hadvezetés igen nagy erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy kultuszt teremtsen elsősorban a tisztikar, de általában a katonai egyenruha számára. Olvasgatom az illemtankönyveket, amiket a kadétiskolák számára írtak. Mai szemmel már mulatságos, hogy katonatiszt csomaggal a kezében nem mehet végig az utcán, legföljebb olyan aktatáskával, amiben láthatólag néhány iratnál több nincs. De ennek azért meg is volt az eredménye, mint ahogy a katonazenekaroknak is a különböző rendezvényeken, hogy részt vegyenek a társadalmi életben, jó viszonyban legyenek a lakossággal, ez azért meghozta a gyümölcsét.

Perjés Géza: A koffercipelés. Nagyon jó, hogy mondd. Nálunk ebből volt is óriási családi konfliktus. Mint katonaiskolás, jöttem haza szabadságról, és mivel egy katonaiskolásnak nem volt szabad koffert cipelnie, a bátyám hurcolta. A bátyám eléggé rebellis alkat volt, s egyszer csak odavágta a koffert. Óriási botrány volt, hogy ilyet csinált. De valójában ezek nem csupán formaságok, nem pusztán szimbólumok voltak. Amiket belénk neveltek a katonaiskolában, magatartásban, föllépésben, ezek hallatlan erős fogódzók voltak. Az ember tudott viselkedni. Egy kamasz kölyök ezernyi gátlással küzd, de mivel elő volt írva hogyan álljak vigyázba,

hogyan hajoljak meg, vagy hogyan lépjek be egy társaságba – ez olyan támaszt adott, hogy bár eléggé félszeg gyerek voltam, teljes biztonsággal tudtam mozogni. Ezeknek a látszólagos formaságoknak rendkívül jelentőségük van a nevelésben és a tisztí magatartásban.

Dr. Holló József: Teljesen igaz amit Perjés Géza úr mond, mi ezt figyelembe is vettük. Szabadságharcos elődeink példáit, vagy az itt elhangzottakat megpróbáltuk beépíteni már a középiskolai rendszerünkbe. Két katonai gimnáziumunkban kifejezetten olyan tárgyakat is tanítottunk, mint az etikett, a viselkedés és protokoll-rendszabályok elsajátítása. A megjelenésben nemcsak a külső formára ügyelünk, hanem a belső feltöltöttségre, az intelligenciára, a szakmai tárgyak elsajátítására is. Megemeltük az idegen nyelv óraszámait. A tiszték számára nagyon fontos követelmény a fizikai és pszichikai állóképesség, ezért a testnevelési órák megnövelésével, a sportolással olyan fizikai felkészítést adunk, amely a tisztí pályához elengedhetetlen.

Dr. Szakály Sándor: Szeretnék visszatérni arra a gondolatra, hogy 1848-tól napjainkig miként változott a katonatiszt külső megjelenése, ami alatt az egyenruhát is értem. 10-15 évvel ezelőtt még láttam egyenruhás katonatisztet az utcán, és azt hiszem a dualizmus idején, vagy a két világháború közti korszakban is szinte mindennapos jelenség volt, hogy a katonatiszt abban jár. Az egyenruha számomra a hivatás és a szakma vállalását jelenti, ma pedig – úgy tűnik – a katona fölveszi az egyenruhát amikor belép a laktanyába, és leveszi amikor kijön. Nem azt mondom, hogy állandóan abban járjon, de érdemes lenne elgondolkodni, hogy milyen viszonyban van ma a katonatiszt az egyenruhájával.

Dr. Hajdú Tibor: Sőt, a katonatiszt régen állandóan fegyvert, kardot viselt. Kard nélkül nem mehetett sehova. Nem közlekedhetett a kaszárnyán kívül úgy, hogy kard ne legyen az oldalán. Annál is inkább, mert elő volt írva – ma szokatlanul hangzik –, hogy ha őt valaki megsértette, akkor azt neki meg kellett torolnia.

Dr. Holló József: Természetesen az egyenruhának óriási jelentősége van, hiszen az egyenruha jelzi, hogy katonáról, katonatisztről van szó. A „snájdig”, tiszta, jól vasalt egyenruha, mindig ragyogóan pucolt cipő, az mindig nagyon fontos, hiszen a külső megjelenés egyfajta határozottságot, egyfajta követelményt támaszt a katonatiszttel szemben.

Miért tűntek el az egyenruhás katonák? Ennek több oka van. A sorállománynál új rendszabályt vezettünk be – kicsit anyagi okok miatt is – az egyenruhában történő eltávozásra vonatkozóan. De nagyon sokan nem is szívesen viselték, tehát azonnal levették és átöltöztek. Ennek társadalompolitikai okai is vannak. Az utóbbi időben azért egyre-másra lehet látni Operában is, vagy színházban katonatisztet, közös rendezvényeken pedig mindig. Ennek egyébként majd visszajön megint a presztízse, úgy hogy ismét megjelenhetnek egyenruhában.

A hagyományörzés tekintetében pedig a győri díszezreddel együttműködve – amely ötletünket nagy szeretettel fogadta Nemeskürty tanár úr is – csinálunk egy vegyes, hagyományörző díszszázadot, amelyben megjelenik 1848 huszáregyenruhája; továbbá felállítunk egy huszárszakaszt és megjelenik a két világháború közötti magyar gyalogság és a légierő egyenruhája is. Ez úgy érzem, hogy egyrészt a hagyományörzés szempontjából rendkívül fontos, másrészt érvényesül az az alapelv, hogy az a hadsereg, amely a múltját nem ismeri, és nem becsüli, az a jövőjét is nagyon nehezen építi, vagy nem is érdemli.

Dr. Szakály Sándor: A múlt ismerete rendkívül fontos valamennyiünk számára. Ha kitekinünk az országból, azt tapasztalhatjuk, hogy határainkon kívül, Németországban, Ausztriában, Franciaországban, az Egyesült Királyságban nagyon komolyan ápolják a katonai hagyományokat, és ez megjelenik az egyenruhában, a rendezvényeikben, és talán ez is segíthetné a katonatiszti hivatás becsületének visszaállítását. Mert én ezt hivatásnak és nem foglalkozásnak tekintem. A katonatiszti pálya, akárcsak az orvosi, több mint egyszerű foglalkozás.

Dr. Holló József: Így igaz, hiszen ilyen esküje, mint amilyen katonáknak van, példa nélküli, talán még az orvosi pályán fordul elő, ahhoz áll közel. Hiszen benne van egy nagyon fontos mondat: *életem feláldozásával is*. Ez nagyon mély tartalom, és ez valami különleges kötelezettséget ró rá. Tehát fontos, hogy erkölcsi tartás, viselkedéskultúra, a belső feltöltöttség, a megjelenés mindig nagyon stabilan épüljön be a katonatiszti életformába. Mert ez a pálya nemcsak hivatás, hanem életforma is.

A Duna Televízió Fórum műsorában 1999. május 3-án elhangzott beszélgetés szerkesztett szövege. (Szerk.)